

EXPRESII COMPORTAMENTALE AGRESIVE ALE ELEVILOR MARCAȚI DE INSUCESUL ȘCOLAR

Elena LUPUȘOR, studentă,

Facultatea de Științe ale Educației, Psihologie și Arte,

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Conducător științific: Tatiana ȘOVA, dr., conf. univ.

Abstract: *In this research we aimed to identify: the reasons of pupils school's insuccess, the aggressiveness phenomena its types and forms, evaluation process, the ways to increase school success, positive disciplinary programs for pupils of primary classes. Through its content, the article addresses an issue with which the contemporary society, including the reality of our country, is confronted every day with the greatest agility.*

Keywords: *aggressiveness, evaluation process, school success, school insuccess, the ways of diminishing and preventing aggressive behaviors.*

Agresivitatea este considerată de cercetătorii în domeniu drept una dintre cele mai răspândite probleme ale secolului XXI, școlii și familiei revenindu-i o responsabilitate majoră în educarea și formarea la elevi a atitudinilor și comportamentelor prosociale. Rezultatele școlare deseori condiționează etichetarea elevului prin oferirea statutului de „elev bun” sau „elev slab” în funcție de succesul sau insuccesul elevului în procesul educațional. De aici, nemijlocit este influențată poziția elevului în familie, în grupul de prieteni, colegi de clasă. În acest context, succesul școlar a devenit, prin extindere, un fel de etalon al calității tuturor celor implicați în acest proces (elevi, profesori, părinți, instituții școlare și comunități sociale) în timp ce insuccesul școlar ori eșecul școlar antrenează deprecierea persoanei, ceea ce generează o multitudine de comportamente agresive.

Actualmente se atestă o multitudine de definiții ale termenului de agresivitate. Conceptul de agresivitate provine din limba latina *agressio*, care în traducere înseamnă atacare. Opusul agresivității ar fi comportament prosocial, care presupune cooperare, toleranță, echilibru. Referitor la încercările de definire, analiza și interpretarea agresivității, putem găsi mai multe consensuri. Ștefan Mircea în *Lexiconul pedagogic* propune următoarea definiție: „Agresivitate – fenomen psihosocial, care se manifestă prin atitudine ostilă, ofensivă, de violență verbală și fizică.” [6, p. 14]. Accepția noastră pentru agresivitate: agresivitate este o formă a comportamentului ofensiv al individului, care se consumă în plan verbal sau acțional, constituind o reacție directă sau indirectă la o opoziție exterioară.

Agresivitatea cunoaște o multitudine de forme de manifestare. Criteriile de clasificare ies în evidență în mod direct sau indirect din analiza coordonatelor de definire a agresivității. Natalia Perciun propune următoarea clasificare a formelor agresivității [5, pp. 14-15].

Tabelul 1. Formele agresivității

Nr. d/o	Criterii de clasificare	Formele agresivității
1.	În funcție de agresor sau de persoana care adoptă o conduită agresivă	<ul style="list-style-type: none"> • Agresivitatea masculină și agresivitatea feminină; • Agresivitatea individuală și agresivitatea colectivă; • Agresivitatea spontană și agresivitatea premeditată; • Agresivitatea tânărului și agresivitatea adultului.
2.	În funcțiile de mijloacele utilizate în vederea finalizării intențiilor agresive	<ul style="list-style-type: none"> • Agresivitatea fizică; • Agresivitatea verbală; • Agresivitatea directă, cu efecte directe asupra victimei; • Agresivitatea indirectă între agresor și victima existând intermediari.
3.	În funcție de obiectivele urmărite	<ul style="list-style-type: none"> • Agresivitatea ce urmărește obținerea unor beneficii materiale; • Agresivitatea ce urmărește predominant rănirea și chiar distrugerea victimei.
4.	În funcție de forma de manifestare	<ul style="list-style-type: none"> • Agresivitatea violentă; • Agresivitatea nonviolentă; • Agresivitatea latentă; • Agresivitatea manifestată.

Analiza tipologiei prezentate în tabelul precedent, ne conduce la ideea că agresivitatea, indiferent de forma în care se manifestă, prezintă un comportament orientat spre provocarea unei daune, manifestat atât de adulți, cât și de copii, indiferent de vârstă.

Factorii care provoacă agresivitatea sunt multipli. Ne vom referi, în continuare la unul dintre acești factori – insuccesul școlar – care, în opinia noastră, deseori conduce la manifestarea agresivității, în special la vârsta preadolescentă și adolescentă. Și invers, succesul școlar poate fi una dintre condițiile diminuării agresivității în perioada de școlarizare.

Se consideră că între succesul și insuccesul școlar există o relație dinamică, dialectică și complexă. Așa cum nu poate exista un succes total și continuu, tot așa nu poate exista un insucces infinitiv și global. Succesul școlar constă în „obținerea unui randament superior în activitatea instructiv-educativă la nivelul cerințelor programelor și ale finalităților învățământului, iar insuccesul se referă la rămânerea în urmă la învățătură sau la neîndeplinirea cerințelor obligatorii din cadrul procesului instructiv educativ, fiind efectul discrepanței dintre exigențe, posibilități și rezultate.” [3, p. 277]. Prin insucces școlar se înțelege: „decalajul dintre rezultatele reale ale elevului la învățătură și cerințele școlare, prevăzute de programă” [1, p.153].

Succesul/insuccesul școlar îl depistăm în urma evaluării care este „actul didactic complex, integrat întregului proces de învățământ, care asigură evidențierea atât a cantității cunoștințelor, cât și a calității lor, care privește valoarea acestora la un moment dat, în mod curent, periodic și final, oferind soluții de perfecționare a actului de predare-învățare” [2, p. 124].

Eșecul școlar cunoaște o multitudine de forme de manifestare, în plan pedagogic:

- **Rămânerea în urmă la învățătură**, care poate fi:
 - *episodică* – lacunele cuprind o singură temă sau un singur capitol dintr-o disciplină de învățământ;
 - *la nivelul unui semestru* – lacunele privesc o serie de teme sau capitole dintr-o disciplină de învățământ, insuficiențele se manifestă prin nepriceperea de a folosi rațional operațiile mentale, activitatea de învățare este slab organizată;
 - *persistentă* – lacunele se înregistrează la majoritatea materiilor, ritmul de învățare al elevului este scăzut.
- **Repetenția** – caracterizată prin insucces persistent, lacune la mai mult de trei discipline, deprinderi de lucru și autocontrol slab dezvoltate, atitudine negativă față de învățătură.

În plan social, eșecul școlar se reflectă în diverse forme:

- abandonul școlar;
- excluderea socială și profesională;
- analfabetismul (trebuie înțeles nu doar ca incapacitatea subiectului de a citi și a scrie, ci în sens de incapacitate a subiectului de a folosi instrucția și educația primită în școală, astfel să se adapteze cerințelor sociale și profesionale) [4, p.145].

Noi, în calitate de cadre didactice sau viitoare cadre didactice, trebuie să încurajăm conduita disciplinată prin crearea condițiilor ca un astfel de comportament să fie chiar învățat. În cazul, în care mediul familial al elevului nu-l ajută să-și dezvolte o conduită disciplinată, trebuie să i se asigure condiții de cunoaștere clară a ceea ce se așteaptă de la el în mediul școlar.

O modalitate eficientă de diminuare a comportamentului agresiv este elaborarea și implementarea **planului comportamental individualizat**, care necesită respectarea următoarelor etape:

1. Listarea comportamentelor

Listarea **comportamentelor dezirabile/ indezirabile** facilitează stabilirea cadrului de referință pentru definirea și abordarea acestor comportamente, ce pot fi, ulterior, divizate după situațiile în care se manifestă: în clasă, pe coridor, în curtea școlii. În general problemele se grupează în următoarele categorii:

- relații cu profesorii;
- relații cu alți elevi;
- aspecte legate de sine: siguranța personală, probleme de morală, obișnuințe, controlul și exprimarea emoțiilor.

2. Selectarea comportamentului asupra căruia se va concentra intervenția

Nu se recomandă să abordăm mai mult de un comportament o dată, pentru reușita intervenției. Se alege unul dintre comportamentele indezirabile, care are impact maxim ca frecvență, și se urmărește timp de o săptămână elevul pentru a înregistra așa-numitul „nivel de bază”, adică situația de la care plecăm și cu care vom compara rezultatele intervenției.

Aplicarea MODELULUI ABC. Acest model este utilizat pentru a înțelege care sunt factorii ce influențează comportamentul elevului și cum putem interveni pentru a modifica comportamentele nedorite.

A – antecedente. Evenimentele antecedente sunt foarte importante pentru a evidenția contextul care facilitează apariția unui comportament sau a altuia la copil.

B – comportament (behaviour). Comportamentul este ceea ce face copilul.

C – consecințe. Consecințele care apar ca urmare a comportamentelor sunt de o importanță critică. Oamenii fac anumite lucruri, deoarece acțiunile lor sunt urmate de anumite consecințe (de ex.: atenția celorlalți, lauda, alte beneficii).

3. Faza introducerii normelor de grup

Membrii grupului trebuie să-și împărtășească unul altuia, dar și profesorului, așteptările și dorințele lor, iar pe baza acestora, să formuleze normele de grup. Încrederea reciprocă trebuie să fie întărită și să fie completată cu experiențele apropiatilor, asigurând astfel succesul prin colaborare. Autoritatea profesorului scade puțin, deoarece în acest caz grupul singur ajunge mai eficient la rezultate; profesorul le prezintă mai precis scopurile (de exemplu „colaborare bună”) și are grijă ca normele să fie respectate. La această fază sunt binevenite exerciții de tipul exercițiului-joc „Ne stabilim regulile clasei”.

4. Faza de agitație și clarificare (conflict)

Aici trebuie intensificată autocunoașterea fiecărui elev pentru a se întări astfel sentimentul de autovalorizare. De asemenea, trebuie antrenată și cunoașterea celorlalți ca fiind persoane diferite și totuși asemănătoare, astfel fiind stabilizată încrederea grupului și încrederea în sine a fiecărui membru. Autoritatea profesorului se reduce, el va conduce grupul în măsura în care el însuși respectă normele grupului, fiind un exemplu pentru elevi și are grijă ca și grupul să-l respecte, la rândul său.

5. Etapa clarificării, a funcționalității grupului

La aceasta etapă se recomandă exersarea controlată: cum dai așa și primești înapoi (feed-back). Se solicită răspunsul la întrebările: „Unde mă aflu?”, „Unde ne aflăm?”, „Încotro ne îndreptăm?” Profesorul are un efect puternic prin comportamentul său ca model și imagine în fața elevilor. [7, pp. 55-56].

Rezumând, menirea de bază a pedagogului este de a-l sprijini pe elev în a se autocunoaște, a se accepta cu propriile calități, demonstrându-și propriul potențial. Pentru a realiza acest deziderat, pedagogul trebuie să manifeste, în primul rând, o atitudine pozitivă față de elev. Or, la originea unui insucces școlar se găsesc asociate mai multe cauze, dintre care nu toate au aceeași pondere și persistență. Unele au acțiuni predominante și altele sunt secundare. Una din consecințele insuccesului școlar este manifestarea comportamentului agresiv care cunoaște o multitudine de forme și modalități de manifestare: pasivă-activă, directă-indirectă, fizică-verbală etc. În mediul școlar, scopul de bază al cadrelor didactice este de a oferi posibilitate de manifestare liberă, încrezută, de a cultiva valori prosociale ca bună-voința, empatia, respectul, sinceritatea, deoarece profesorul reprezintă piesa de bază în acțiunea de asigurare a reușitei școlare și dezvoltarea personalității în ansamblu a elevului.

Bibliografie:

1. BALAN, Bogdan, BONCU, Ștefan, COSMOVICI, Andrei, CUCOȘ, Constantin. *Psihopedagogie*. Pentru examenele de definitivare și grade didactice. Iași: Polirom, 1998. 320 p. ISBN 973-683-213-9
2. BONTAȘ, Ioan. *Pedagogie*. București: All, 1994. 384 p. ISBN 973-9156-77-0
3. COSMOVICI, Andrei, COZMA, Teodor, CREȚU, Carmen, CUCOȘ, Constantin. *Psihopedagogie*. Iași: Spiru Haret, 1995. 318 p. ISBN 973-96630-1
4. GYORGY, Manuela-Dora. Prevenirea eșecului școlar prin abordarea diferențiată a elevilor. In: *Stilul de învățare și temperamentul școlărilor. Instrumente pentru o educație creativă: Lucrări științifice*.
5. PERCIUN, Natalia. *Diminuarea agresivității la preadolescenți*. Chișinău: Tipografia Reclama, 2013. 141 p. ISBN 978-9975-4475-4-60
6. ȘTEFAN, Mircea. *Lexicon pedagogic*. București: Aramis Print, 2006. 382 p. ISBN 973-679-303-6
7. ZORILLO Larisa, CIOBANU Lora, FOCA Eugenia, RUSOV Veronica, ȘOVA Tati-ana. *Rezistența la educație: Note de curs pentru formarea inițială și continuă a cadrelor didactice*. Bălți: Tipografia din Bălți, 2014. 204 p. ISBN 978-9975-132-27-5